

CONTRIBUȚII LA ISTORIA PRONUMELOR DEMONSTRATIVE ÎN LIMBA POLONĂ

ECATERINA FODOR

Sistemul pronumelor demonstrative cu doi termeni (opoziția *acesta — acela*) este caracteristic pentru limbile slave de vest și de est contemporane (comp. în limba polonă: *ten — tamten*, în limba cehă: *ten, tento — onen*, în limba rusă: *этом — том*, în limba ucraineană: *ує — моє* etc.) Acestui sistem binar îi corespunde sistemul cu trei termeni în slava comună: **sь — *tь — *onь*, în sirbo-croată: *osaj — maj — onaj*, în macedoneană: *osaj — maj, onaj*¹, exprimând opoziția « *acesta — acela* din apropiere — *acela* nevăzut ». Limbile slave au trecut de la exprimarea mai concretă a raporturilor spațiale la o exprimare mai generală. Însă acest proces s-a produs într-o perioadă de timp îndelungată, având trăsături specifice în fiecare limbă.

Ne propunem să urmărim în articolul de față istoria pronumelor demonstrative în limba polonă, acordând o atenție deosebită aspectului lexico-semantic și stilistic, care a fost tratat până acum într-o măsură aproape insuficientă în literatura de specialitate.

Destrămarea sistemului slav comun al pronumelor demonstrative în limba polonă a început cu pierderea pronumelui *sъ* în perioada dinaintea apariției scrisului.

În monumentele de limbă se întilnesc numai unele forme izolate. De pildă, în secolul al XII-lea găsim formele: *nassy — na si* (forma de ac. sing. masc. — « *pe acesta* »), *loni zapłacil a lato się niczs* (anul trecut a plătit și acum nimic); de aici a apărut mai tirziu forma *latos* (anul trecut), în *Kazania Świętokrzyskie*, — *dinsa — dzinsia* (*дѣнь сѣ* — « *astăzi* »); mai tirziu — *dziś*; în *Psalterz Floriański* (sec. XIV — XV) — *dzisia*; în *Kazania Gnieźnieńskie* (sec. XIV) — *nothsza — notsia* (*noc sia* — « *această noapte* »), *od siego do siego* (de aici până aici); în sec. XV — *sie gody*² (acești ani) și altele.

În slava comună pronumele demonstrativ **jь, *ja, *je* avea o poziție aparte, în afara sistemului ternar. La nominativ singular aceste forme au fost

¹ A. VAILLANT, *Grammaire comparée des langues slaves*, vol. II, Lyon—Paris, 1958, p. 39.

² Vezi *Najdawniejsze zabytki języka polskiego*, Wrocław, 1951. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi date în text, prescurtat: N.z.j.p.